

7 Tdo 356/2010

O skutkový omyl ohledně okolností vylučující protiprávnost jde v případě, že pachatel subjektivně vnímal poškozeného jako osobu, která se účastnila společně s další osobou útoku proti němu, ačkoli ve skutečnosti o takovou účast poškozeného na útoku nešlo. Za těchto okolností se tak může jednat o tzv. putativní obranu. Proto je namístě posoudit jednání pachatele podle zásad o skutkovém omylu. Základním důsledkem skutkového omylu pachatele je přitom to, že mu nelze přičítat úmyslné zavinění ve vztahu k následku, který způsobil poškozenému. Uvažovat lze nejvýše o nedbalostním zavinění pachatele, pokud lze dovodit jeho nedbalost ohledně skutečnosti, že ze strany poškozeného nešlo o útok, resp. o účast na útoku.

USNESENÍ

Nejvyšší soud projednal v neveřejném zasedání dne 21. 4. 2010 dovolání, které podal obviněný A. J. proti usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 9. 9. 2009, sp. zn. 3 To 374/2009, v trestní věci vedené u Městského soudu v Brně pod sp. zn. 11 T 263/2008, a rozhodl takto:

Podle § 265k odst. 1 tr. ř. se zrušují usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 9. 9. 2009, sp. zn. 3 To 374/2009, a rozsudek Městského soudu v Brně ze dne 19. 5. 2009, sp. zn. 11 T 263/2008.

Podle § 265k odst. 2 tr. ř. se zrušují také další rozhodnutí na zrušená rozhodnutí obsahově navazující, pokud vzhledem ke změně, k níž došlo zrušením, pozbyla podkladu.

Podle § 265l odst. 1 tr. ř. se Městskému soudu v Brně příkazuje, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Odůvodnění:

Rozsudkem Městského soudu v Brně ze dne 19. 5. 2009, sp. zn. 11 T 263/2008, byl obviněný A. J. uznán vinným trestným činem výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák. (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů) a trestným činem ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák. a odsouzen podle § 222 odst. 1 tr. zák., § 35 odst. 1 tr. zák. k úhrnnému trestu odnětí svobody na tři roky, jehož výkon byl podle § 60a odst. 1, 2 tr. zák. podmíněně odložen na zkušební dobu pěti roků při současném vyslovení dohledu nad obviněným, a podle § 55 odst. 1 písm. a), odst. 5 tr. zák. k trestu propadnutí věci. Výrokem podle § 228 odst. 1 tr. ř. bylo rozhodnuto o náhradě škody.

Jako trestné činy posoudil Městský soud v Brně skutek, který podle jeho zjištění spočíval v tom, že obviněný dne 30. 6. 2008 kolem 11.30 hodin v B., M. tř., ve volně přístupných prostorách přízemí Obchodního domu V. při slovní potyčce mezi ním a osobou irácké národnosti jménem H. A. R. v okamžiku, kdy se vzniklý spor pokoušel urovnat A. S., zaútočil na A. S. dvěma noži s délkou ostří kolem 30 cm, kterými před ním šermoval, jedním z nich větší silou sekl pohybem shora dolů směrem na horní polovinu těla A. S., jehož tak zasáhl do oblasti předloktí levé ruky, kterou poškozený ránu vykryl, a tím způsobil poškozenému A. S. hlubokou příčné sečnou ránu zadní strany střední třetiny levého předloktí délky 12 cm, v místě rány s kompletním přerušением podkožních cév a svalů, natahovačů prstů a zápěstí a zářezem na loketní kosti, přičemž toto zranění si vyžádalo operativní ošetření, šestidenní hospitalizaci a další citelná omezení trávající déle než 6 týdnů s prognózou nenávratnosti plné pohybové funkčnosti zápěstí a prstů.

Odvolání obviněného, podané proti výroku o vině a dalším výrokům, bylo usnesením Krajského soudu v Brně ze dne 9. 9. 2009, sp. zn. 3 To 374/2009, podle § 256 tr. ř. zamítnuto.

Obviněný podal prostřednictvím obhájce v zákonné lhůtě dovolání proti usnesení Krajského soudu v Brně. Výrok o zamítnutí odvolání napadl s odkazem na důvod dovolání uvedený v § 265b odst. 1 písm. g) tr. ř. Obsáhle zpracovanými námitkami projevils nesouhlas s tím, že skutek byl posouzen jako trestné činy, a vyjádřil názor, že jednal v nutné obraně podle § 13 tr. zák. Tím byla podle obviněného vyloučena trestnost činu. Obviněný se dovoláním domáhal toho, aby Nejvyšší soud zrušil napadené usnesení a aby přikázal nové projednání a rozhodnutí věci.

Státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve svém vyjádření označil dovolání za důvodné potud, že obviněný se mohl domnívat, že jedná v nutné obraně. Podle státního zástupce šlo o tzv. putativní obranu, při které byla vyloučena odpovědnost obviněného za úmyslný trestný čin a přicházela v úvahu jen odpovědnost za trestný čin spáchaný z nedbalosti. Státní zástupce navrhl, aby Nejvyšší soud zrušil rozhodnutí obou soudů a aby přikázal Městskému soudu v Brně věc v potřebném rozsahu znovu projednat a rozhodnout.

Nejvyšší soud přezkoumal podle § 265i odst. 3, 4 tr. ř. napadené usnesení i předcházející řízení a shledal, že dovolání je důvodné.

Otázkou, zda obviněný jednal v nutné obraně, se Městský soud v Brně zabýval se závěrem, že o nutnou obranu nešlo a že ze strany obviněného se naopak jednalo o útok proti poškozenému. Městský soud v Brně sice připustil, že obviněný byl vystaven útoku, avšak nikoli útoku ze strany poškozeného A. S., nýbrž útoku, který vedl H. A. R., který jako první v průběhu celého konfliktu vytáhl nůž. Městský soud v Brně zároveň zdůraznil, že útok směřující proti obviněnému měl podobu pouhé hrozby nožem a že H. A. R. se vůbec nedostal do fyzického kontaktu s obviněným. Za podstatné považoval Městský soud v Brně to, že obviněný nezasáhl druhého účastníka slovního konfliktu, nýbrž poškozeného A. S., neboť ten se v úmyslu urovnat spor postavil mezi oba účastníky konfliktu, kteří již drželi v rukou nože.

S právními závěry, které ze svých zjištění vyvodil Městský soud v Brně a která v napadeném usnesení akceptoval i Krajský soud v Brně, se Nejvyšší soud nemohl ztotožnit.

Pro posouzení věci jsou významná zjištění týkající se širšího kontextu vzájemných vztahů účastníků konfliktu. Jde o osoby irácké národnosti. H. A. R. a poškozený A. S. byli v rodinném vztahu jako švagři. Obviněný v místě činu provozoval směnárnu, kde zaměstnával manžela ženy pocházející z rodiny, kterou reprezentoval H. A. R. Tento zaměstnanec obviněného od manželky a rodiny odešel. Na to H. A. R. reagoval tak, že po obviněném delší dobu požadoval, aby uvedeného zaměstnance propustil. Očekával od toho jeho návrat k manželce a rodině. Obviněný však odmítl tomuto požadavku vyhovět, ačkoli na něm H. A. R. trval. Tak se mezi oběma vyvinul celkově napjatý vztah.

Posuzovaný konflikt vznikl podle zjištění Městského soudu v Brně poté, co se H. A. R. a poškozený A. S. dostavili do směnárny obviněného, přičemž důvodem jejich příchodu byl právě spor o propuštění uvedeného zaměstnance obviněného. Obviněný nutně chápal situaci tak, že H. A. R. přišel jako osoba, která je proti němu trvale či dlouhodobě nepřátelsky zaměřená. Pokud obviněný poukazyval na to, že H. A. R. mu v minulosti adresoval různé výhrůžky, není na tom nic nelogického, třebaže tyto výhrůžky potvrzovali jen svědci z okruhu příbuzných či zaměstnanců obviněného. Lze tedy konstatovat, že když se do směnárny dostavil H. A. R., měl obviněný důvod se ho obávat. O tom, že obava obviněného rozhodně nebyla neopodstatněná, ostatně svědčí i to, že H. A. R. se k obviněnému do směnárny dostavil ozbrojen nožem a pistolí, byť pistolí nakonec použil až ve stadiu po odeznění vlastního konfliktu, kdy z ní vystřelil směrem do prostoru směnárny a kdy ve směnárně už nikdo nebyl (z toho důvodu byl H. A. R. odsouzen ve věci Městského soudu v Brně sp. zn. 9 T 175/2008 pro trestný čin výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák.). Obava obviněného z jeho příchodu však nutně zesílila, jakmile H. A. R. vystupňoval původně slovní konflikt tím, že vytáhl nůž. Pokud obviněný z tohoto podnětu rovněž vzal do rukou nože, jimiž před sebou šermoval, nelze to hodnotit jako projev agrese, nýbrž jako zjevně obrannou reakci. Městský soud v Brně zdůrazňoval to, že obviněný byl vystaven "pouze hrozbě držení ... nože", aniž se H. A. R. dostal do jeho blízkosti či dokonce do fyzického kontaktu s ním. K tomu je ovšem třeba dodat, že prostor směnárny byl velmi stísněný, neboť směnárna měla podobu jen jakési buňky nepatrných rozměrů umístěné ve vestibulu obchodního domu. Otázka fyzického kontaktu tu souvisela s tím, že konflikt probíhal na velmi malém prostoru, i když zčásti zasahoval také mimo vlastní buňku směnárny. Přímý fyzický kontakt tedy evidentně byl podmíněn překonáním velmi malé vzdálenosti. To ostatně vyplývá i z logiky zásahu poškozeného, který mezi oba účastníky konfliktu vstoupil. Pokud by fyzický kontakt mezi účastníky konfliktu přímo nehrozil, nebylo by důvodu, aby mezi ně poškozený vstupoval, a mohl na urovnání konfliktu apelovat jen slovně. Ostatně sám poškozený, třebaže jinak úlohu svého švagra obecně zlehčoval a jako agresora se snažil nevěrohodně prezentovat obviněného, ve své svědecké výpovědi výslovně uvedl, že sám se řídil úvahou vyjádřenou slovy "zkusím ho pozastavit", čímž sice mínil obviněného, ale jinak to svědčí o tom, že přímý fyzický kontakt účastníků konfliktu bezprostředně hrozil. To, že mezi účastníky konfliktu s noží v rukou nebyl přímý fyzický kontakt, tudíž nelze interpretovat v neprospekch obviněného jako okolnost, která by jeho jednání zbavovala celkově povahy obranné reakce.

Úloha poškozeného A. S. se objektivně ukázala jako účast osoby, která se snažila konflikt urovnat, a to alespoň potud, aby nepřerostl do vzájemného fyzického napadení. Nicméně z hlediska obviněného to nemuselo být zřejmé. Poškozený se do směnárny dostavil společně s H. A. R., jako jeho švagr byl členem jeho rodiny a to ho v souvislosti s povahou sporu, který v zásadě byl sporem rodin, stavělo v očích obviněného do pozice osoby podporující švagra. Není rozumného důvodu pochybovat o tom, že pokud se konflikt odehrával pouze ve slovní rovině, vystupoval poškozený na straně svého švagra a jevil se jako jeho společník.

Jestliže se poškozený za uvedených okolností fyzicky postavil před obviněného, není nic nepřijatelného na tom, že na obviněného to subjektivně působilo jako součást útoku, který mu jinak hrozil od H. A. R., a že obviněnému se situace jevila jako společný útok H. A. R. a poškozeného A. S. To, že ve skutečnosti nešlo o účast poškozeného na útoku proti obviněnému, lze hodnotit jako skutkový omyl obviněného ohledně okolností vylučující protiprávnost jeho jednání. Jde o tzv. putativní obranu, jak na to výstižně poukázal státní zástupce Nejvyššího státního zastupitelství ve vyjádření k dovolání. Proto je namíste posoudit jednání obviněného podle zásad o skutkovém omylu. Základním důsledkem skutkového omylu obviněného je to, že mu nelze přičítat úmyslné zavinění ve vztahu k následku, který způsobil poškozenému. Uvažovat lze nejvýše o nedbalostním zavinění obviněného, pokud lze dovodit jeho nedbalost ve vztahu ke skutečnosti, že ze strany poškozeného nešlo o útok, resp. o účast na útoku.

Výrok o vině obviněného trestným činem ublížení na zdraví podle § 222 odst. 1 tr. zák. a trestným činem výtržnictví podle § 202 odst. 1 tr. zák. tudíž nemůže obstát. Napadené usnesení Krajského soudu v Brně a rozsudek Městského soudu v Brně jsou rozhodnutími, která spočívají na nesprávném právním posouzení skutku ve smyslu dovolacího důvodu podle [§ 265b odst. 1 písm. g\)](#) tr. ř.

Nejvyšší soud proto z podnětu dovolání obviněného zrušil jak napadené usnesení Krajského soudu v Brně, tak rozsudek Městského soudu v Brně jako součást řízení předcházejícího napadenému usnesení, zrušil také všechna další obsahově navazující rozhodnutí, která tím ztratila podklad, a přikázal Městskému soudu v Brně, aby věc v potřebném rozsahu znovu projednal a rozhodl.

Při novém projednání věci Městský soud v Brně odstraní vady vytknuté tímto usnesením Nejvyššího soudu a znovu rozhodne o podané obžalobě.

Poučení:

Proti tomuto usnesení není opravný prostředek přípustný.

V Brně dne 21. dubna 2010

Předseda senátu:

JUDr. Petr Hrachovec